

מדינת ישראל רשמי היום יום העצמאות

בדין אין מעבירין על המצוות

לאחר שהזוה בקרן מזרחית דרומית. ומבואר שם
שבעצם ה" צריך להקיף דרך ימין ואז ה" צריך
להמשיך בצפונית מזרחית אלא הטעם משום
שבתחילה כשיצא מן הזאות הפרוכת פגע
תחילה בקרן מערבית דרומית, וה" צריך להזות
שם תחילה אלא דגויה"כ הוא דכתיב ויצא מן
המזבח עד ריצא מכול"י מוכח וחייב לצאת עד
סוף המזבח, וע"כ מתחיל שם בקרן דרומית
מזרחית ואח"כ חוזר למערבית דרומית שכבר
נתחייב בו בתחילה משום אין מעבירין על
המצוות. ומד' הגמ' אלו מוכח דבדינא דאין
מעבירין על המצוות גם אם כבר עבר למצוה
אחרת חייב לחזור אליה. וממילא כ' הטו"א
דא"ל דבעי קרא דתפילין של יד קודם בכה"ג
שפגע בתפילין של ראש תחילה, דהרי מדינא
דאין מעבירין גמי ה" דינו לחזור למה שפגע
ברישא.

וע"כ כ' הט"א דצ"ל דלולי קרא הו"א להקדים של ראש משום דחשיב טפי בקדושתן חמירא טפי וכדאיתא במנחות לר': דשל יד עושין של ראש אבל של ראש אין עושין של יד, ובוה הדין הוא שמקרימין לקדוש טפי אפי' אם צריך להעביר על המצוות דכל הדין ראין מעבירין הוא דוקא בקדושתן שוה, עכ"ל.

והנה בשו"ע סי' כ"ה כ' דלובשין הטלית
קודם התפילין שמעלין בקודש, וצריך

בנמי מנחות לו, תנא כשהוא מניח מניח של יד ואח"כ של ראש, וכו' ומבואר בהמשך הגמ' דילפי' לה מדכתיב וקשרתם לאות על ירך והדר והיו לטוטפות בין עיניך.

ובמסור אבן מגילה דף ו: הק' למאי בעי' קרא לזה שצריך להניח קודם תפילין של יד תיפוט"ל משום דאין מעבירין על המצוות דהוא דין דאורייתא. [וכמבואר בתוס' מגילה שם], והרי תחילה הוא פוגש בידו ואח"כ בראשו, וכמו לענין משמוש בתפילין שפי' התוס' ביומא לג': בד' הגמ' שם דתחילה צריך למשמש בשל יד משום דפגש בו ברישא ואין מעבירין על המצוות.

אוצר החכמה

וידן הטריא דאולי נחרץ דנ"מ היכא דפגע
תחילה בתפילין של ראש וכוה אף דפגע
בירו תחילה אבל כיון שבשבא להניח פגש את
של ראש ה"ה צריך להניחו תחילה וע"ז בעי
קרא דלעולם תפילין של יד קדים. וע"ז כי
הטריא דאאלי"כ ומשום דמדינא דאין מעבירין
על המצוות נמי צריך לחזור למאי דפגע ברישא
ואף שפגע אח"כ של ראש דלעולם נשאר דינו
להקדים מאי דפגע ברישא.

וראוי לדבר מהגמ' ביומא נח: דאיתא החם דהכה"ג ביוהכ"פ לאחר שהזה על הפרוכת ובא להוות על מזבח הזהב דלרע"ק מזה תחילה בקרן מזרחית דרומית ואח"כ בקרן מערבית דרומית כלומר שמקיף לצד שמאל.

המצוה באותו החפץ שפגע ברישא דכיון שפגע בחפץ של המצוה חל דין לא לעזוב קיום המצוה בחפצא. ונ"מ באופן שעבר על המצוה ועזב אותה דאם כהצד הא' שהוא דין על הגברא גרידא שיודרז לקיים המצוה שפגע בה, אי"כ אם כבר עבר ממנה כבר לא שייכא דינא דמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, וביותר כשפגע עכשיו במצוה אחרת דאדרבה אין לו לעזוב המצוה שיש לו עתה בידו, אבל אם הוא דין על החפצא שכיון שפגע בחפץ זה הרי מוטל עליו לקיים המצוה בחפץ זה, ממילא אף כשעבר ממנה מ"מ חייל עלי' דין להקדים המצוה בחפץ שפגע ברישא. ולזה הביא רא"י מהגמ' ביומא הנ"ל שמבאר שחייב לחזור לקרן דרומית מערבית אף שכבר עבר ממנה. וש"מ שהוא דין בחפצא להקדים קיום מצותו. וביותר דהתם אין שיך כלל דינא דמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה שעל הגברא שהרי בתחילה כשיצא מהפרכת ופגע בדרומית מערבית הרי אין לו לעשות שם ההוא דהרי יש גזירה"כ של ויצא אל המזבח שיצא עד סוף המזבח ויזה שם תחילה בקרן דרומית מזרחית, וע"כ דוהו רק דין של חפצא דכיון שפגע בקרן מערבית דרומית ברישא חל דין לא להעביר על המצוה שבחפצא, וע"כ אף אם עזב המצוה חוזר לרישא. אמנם הניח בתימה מד' רש"י במגילה דף ו: [ויומא לג.] שכו' בטעמא דאין מעבירין על המצוות משום מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה עיי"ש.

ולכאוי' צ"ל דתרווייהו איתנהו וכו' הצדדים אמת דדין א' נאמר דאין מעבירין על המצוות על הגברא דיש להקדים לקיים המצוה במוקדם טפי, ועוד דין נאמר על החפצא שבחפץ שפגע ברישא חייל דין לקיימו ברישא.

ליזהר שלא יניח כים התפילין למעלה כדי שלא יפגע בהם תחילה ויצטרך להניחם קודם הטלית כדי שלא יעבור על המצוה. וכ' שם במ"ב סק"ה דאם עבר והניחם מידו ונטל הטלית שוב אסור לעזבו וליטול התפילין. [וכ' בשעה"צ שם דפשוט הוא].

וצי"ע דהא הוכיח הטו"א מהגמ' יומא נ"ח דאף אם עזב המצוה שפגע ברישא חייב לחזור אליה, וא"כ אמאי כ' כאן המ"ב שאם פגע ברישא בתפילין ועבר ועזבם ונטל הטלית אינו חונק לתקילין שפגע ברישא.

אוצר החכמה

וצי"ע בחזו"א זבחים ס"י ט"ו שהביא ד הגמ' ביומא הנ"ל ומכח זה הק' על התוס' במגילה ר': שמתבאר בדבריהם שאם כבר עבר מהמצוה ופגע באחר שוב אינו חונק, שהק' למאי בעי' קרא דבטאות הפנימיות כשיוצא מן ההיכל שופך השירים על יסוד מערבי, תיפו"ל משום דאין מעבירין על המצוות, והרי בתחילה כשיצא מההיכל פוגע תחילה ביסוד מערבי, ותי' תי' אחד בשם רבינו יהודה דנ"מ על בדיעבד. ופי' החזו"א דבריהם שאם עבר על המצוה ועבר לקרן אחר דלולי קרא הי' עושה שפיכת שירים במקום שנמצא עכשיו ולזה בעי' קרא לקביעות מקום ביסוד מערבי, ועי"ז הק' החזו"א דמהגמ' יומא חזינן דאף שכבר עבר צריך לחזור מדין דאין מעבירין.

אה"ח 1234567

וגראה לומר בזה דהנה בחזון יחזקאל קרבנות פ"ו ה"ג חקר בגדר הדין של אין מעבירין על המצוות האם הוא דין על הגברא ומדין מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה שחובתו של הגברא לקיימה במוקדם טפי ולא לאחר, או שהוא דין של חפצא שיש לקיים

ומעתה יש ליישב את ד' המ"ב שכ' שבפגע בתפילין ברישא, ועבר והניחם מידו ולקח הטלית ולבוש הטלית קודם, והוקשה ע"ז מהגמ' ביומא שמבואר שאף בעזב את המצוה חזר אליה, וי"ל לפמשנ"ת דכל הדין של הגמ' ביומא הוא רק משום הדין שחל בחפצא להקדים, ומעתה י"ל דזהו שיין רק במצוה שיש דין על החפצא, אבל בתפילין וטלית אין שום דין על החפצא שצריך לקיים את המצוה דוקא בתפילין אלו או בטלית זו וכל ענינו הוא רק דין של הגברא שמוטל עליו ללבוש טלית ולהניח תפילין. ובזה אם פגע ברישא בתפילין ליכא איזה דין בחפצא של התפילין האלו שצריך להניחם, שהרי יכול לקיים המצוה באיזה תפילין שירצה וכל דינו הוא רק על הגברא שכיון שנודמן לו עכשיו התפילין אמרי' ל" מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה ואל תאחר מלקיימנה. ובזה פשוט שכשעבר ולקח הטלית ביד, מעתה אדרבה מצות הגברא עליו ללבוש הטלית תחילה משום מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה. ושאני התם ביומא דדין הזאות הוא דין בחפצא של הקרן שצריך להזות שם, דוקא התם אמרי' דבעי לחזור אליו אף לאחר שכבר עזבו וכמשנ"ת דהתם ע"כ כל הדין של אין מעבירין הוא רק מחמת הדין בחפצא, שהרי התם אא"ל כלל מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה שהרי דינו לצאת מן המזבח ולהקדים את קרן דרומית מזרחית וכשנ"ת וכיון שהוא דין של אין מעבירין בחפצא בזה איירי' שצריך לחזור לזה אף לאחר שקבר עזב.

אח"כ 1234567 **אוצר החכמה**

ומעתה יש ליישב גמ' ק' החזו"א על התוס' במגילה שכ' דבעי קרא על שפיכת שיריים של חטאות הפנימיות ביסוד המערבי

ולא סגי לזה דינא דאין מעבירין על המצוות בנומא שעבר לקרן אחר, והק' החזו"א מהגמ' יומא דמבואר דאף לאחר שעבר חייב לחזור משום דינא דאין מעבירין על המצוות, דלפי המבואר, י"ל דבשפיכת שיריים שייכא רק הדין גברא של אין מעבירין ולא הדין חפצא, ומשום דהרי עושה רק שפיכה אחת על יסוד, ושם יסוד א' הוא לכל המזבח, ונמצא דבאיזה יסוד שישפוך חשיב שנתקיים שפיכת שיריים ביסוד, ומה"ט באמת הביאו בשם הגר"י דלא שיין כלל דינא דאין מעבירין בענין זה כיון שבכל רוח שיניח חשיב אותו קיום של שפיכת שיריים ביסוד המזבח דע"י ששפך בצד א' חשיב שקיים דין שפיכה בכל היסוד דמזבח, נאמר הגר"י שאולי זהו כוונת התוס' בתירוצם בזבחים נא.], וא"כ הרי צ"ל שכל הנידון של התוס' במגילה לומר אף בזה דינא דאין מעבירין הוא רק משום אידך דינא של אין מעבירין של הגברא דמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, ובזה הרי נתבאר שאם עזב את המצוה כבר ל"ש דין זה. וע"כ אם עכשיו אוחז ביסוד דרומי אזי אדרבה אמרי' ל"י שלא יחמיץ המצוה שם במקומו, ולא דמי לגמ' ביומא דהתם הרי בעי למיעבד הזאה בכל הר' רוחות וכל קרן וקרן יש לו דין הזאה בפני"ע, וע"כ אמרי' שחייל דין בחפצא של הקרן מערבית דרומית דין אין מעבירין. אבל ביסוד שהוא רק דין שפיכה אחת ביסוד בזה לולי קרא כיון שעבר עבר ואדרבה יודו עכשיו לשפוך ביסוד המזבח דקאי ב' וע"ז בעי' הקרא לקביעות מקום דוקא ביסוד מערבי.

ובאמת דיש לדון עוד דהנה בחיי אדם כלל י"ג בנשמת אדם סי' ב' כ' דהמקור

אוצר החכמה

לענין יסוד וכן במ"ב הרי אותו עכשיו במצוה במקו"א ויש ע"ז נמי אין מעבירין].

ובד' הטו"א יל"ע שכ' שאין לת' דבעי קרא תפילין של יד קודם – אף דבלא"ה אין מעבירין על המצוות – להיכא דפגע בתפילין של ראש ברישא, וע"ז כ' דליכא למימר הכי משום הגמ' הנ"ל ביומא דאף בעזב המצוה ופגע במצוה אחרת חוור למצוה ראשונה.

ובזה יש לדון אי חשיב כאן מצוה של גברא או של חפצא, דאמנם נתבאר ליישב ד' המ"ב גבי טלית ותפילין דהתם הוי רק מצוה של גברא כיון שאין דין על החפצא של התפילין האלו בדוקא. אכן הכא דאיירי לענין שפגע בידו תחילה לומר שמה"ט חייב להניח קודם על ידו אפי' דחשיב כדין של חפצא כיון שהרי צריך להניח על היד הו"ד דוקא. אכן י"ל דזהו לא חשיב שיש דין על היד, אלא זהו מצוה שעל גברא, ורק מקום ההנחה הוא על ידו ול"ד לקרן שיש דין על הקרן בחפצא, אבל מצוות שעל האדם אף שאופן פעולתן הוא באיברים שבנופו מ"מ י"ל של"ח לדין מצוה בחפצא, דאי"ז אלא היכי תימצי של קיום המצוה של הגברא.

ובאמת יש לדון עוד על ד' הטו"א לפי המבואר בנשמת אדם כלל י"ג סוף אות ב' שהביא מהתנ"י ביומא דדין דאין מעבירין הוא רק כשהדבר מזומן לפניו וע"כ אין דין להקדים סידור שני גזירי עצים קודם לסידור מערכה של קטורת כיון שצריך להביא עצים מלשכת העצים לא מיקרי שהמצוה לפניו. ומה"ט כ' הנ"א שאם צריך לילך לחדר ליקח

לדינא דאין מעבירין הוא מקרא דושמרתם את המצוות דילפי' מינה דמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה (וכש"כ רש"י בכ"ד). ומעתה אפשר דמהקרא ילפי' רק הדין של אין מעבירין של הגברא ולא לאחר המצוה, אולם הדין השני של אין מעבירין בחפצא אפשר דאינו דאורייתא, וממילא י"ל עוד בד' התוס' במגילה דמדאורייתא אם עובר שוב אינו חוזר, והדין של הגמ' ביומא שחוזר אינו אלא מדרבנן, וע"כ מיושב מה שתי' דבעי קרא דיסוד מערבי להיכא דעבר, דמדאורייתא אם עבר תו אינו חוזר וע"כ בעי קרא לקבוצת מקום ליסוד מערבי.

[ובעיקר הק' י"ל עוד הן על התוס' במגילה והן על המ"ב דלא יקשה מהגמ' יומא, די"ל דהיכא דעבר מהמצוה והשתא אותו במצוה אחרת שוב אסור לו לחזור למצוה הקודמת דאדרבה יש דין אין מעבירין על מצוה זו, וכלשון המ"ב שכ' שאסור לו לעזוב הטלית וליטול התפילין. וכן י"ל נמי בד' התוס' במגילה גבי שפיכת שיריים שבעת שעזב יסוד המערבי ועומד ביסוד הדרומי אסור לו לעזוב יסוד הדרומי שעומד בו, ושאני בגמ' ביומא שלאחר שהזה קרן מזרחית דרומית, הרי אינו עומד בקרן אחרת, אלא שיש הלכה לפנות לימין ואזי ה"י צריך להמשיך בקרן צפונית מזרחית ולזה אמרי' שעדיין מוטל עליו הדין אין מעבירין של קרן דרומית מערבית שפגע ב' ברישא, כיון שאינו עובר עכשיו על מצוה רק עובר על דין פניה לימין וי"ל דדינא דאין מעבירין עדיף על דין פני' לימין שנלמד מד' קבלה מים של שלמה ואילו דינא דאין מעבירין הוא דינא דאורייתא. משא"כ בתוס' במגילה

החיוב של לא להשהות המצוה כיון שאין מזומן לפניו. אבל בדין אין מעבירין שעל חפצא י"ל דחל אף שאין מזומן לפניו, נאמנם זה דלא כתו"י הנ"ל, רק בגזונא של הנ"א לענין תפילין דהוי דין של גברא וכנ"ל]. ומעתה בנידון הטו"א לכאו' בלא"ה כל דבריו הוא רק אם הוי דין של אין מעבירין של חפצא ולומר דמה שפגע בידו תחילה חשיב דין מצוה בחפצא של היד וכמשנ"ת [שרק בדין מצוה של חפצא צריך לחזור אף שכבר עבר] וממילא בזה שפיר י"ל דחל הדין אין מעבירין אף כשאין מזומן לפניו.

המצוה ל"ח מעבירין על המצוות כיון שאין מזומן לפניו. וא"כ הרי י"ל בפשוטו ק' הטו"א דכשאין כיס של התפילין מזומן לפניו לא שייכא לאין מעבירין, וע"כ אף דפגע ברישא בידו מ"מ לא חל עליו דין ההנחה על היד כיון שאין התפילין לפניו עדיין. [ול"ד למשמוש שמקדים של יד כיון שה"ז מזומן לפניו]. וע"כ בעי קרא להקדים תפילין של יד לשל ראש.

או"ם נראה דאף נידון זה תלוי בב' דיני אין מעבירין, דבדין של אין מעבירין של הגברא של מצוה הבא לידך אל תחמיצנה, שפיר י"ל דאם אין מזומן לפניו לא חייל עלי

אוצר החכמה

אה"ח 1234567

